ՄԱՍԵԱՑԱՂԱՒԷԻ

Եւ

ԾԻԱԾԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ՀՆԳԵՏԱՍԱՆՕՐԵԱՅ ՀԱՆԳԷՍ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԿԵՆՑԱՂՕԳՈՒՏ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԵԱՅ

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԹԻՒ Է. — 1 ԱՊՐԻԼԻ — 1862.

ԹԷՈԴՈՍԻԱ

—

ԻՏՊԱՐԱՆԻ ԽԱԼԻՊԵԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻՆ.

ՑՈՒՑԱԿ ՄԱՏԵՆԻՑ

ՈՐ ՎԱՃԱՌԻՆ

ԻԳՐԱՍԵՆԵԿԻ ԽԱԼԻՊԵԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻՆ ՀԱՅՈՑ

	ԱՐԺԱԹ Ր.	Գ.
ԱԼԱՖԲԱՆԿԱ, Կատակերգութիւն իհինգ արարուածս	1	—
ԱՅԲԲԵՆԱԲԱՆ, պատկերազարդ, նոր ու ամենադիւրին ոճով	—	50
ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՏԱՃԻԿ ԵՒ ԴԱՂՂԻԱՅԻ լեզուաց, երկրորդ տպագրութիւն	1	—
ԱՐՇԱԿ Բ, Ողբերգութիւն իհինգ արարուածս	1	—
ԲԱՌԳԻՐՔ ՀԱՅ.-ԳԱՂՂԻԱՐԷՆ, նոր	3	50
ԳԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ. Երկրորդ տպագրութիւն	1	—
— ՆՈՅՆ, Հայերէն եւ Գաղղիարէն	1	50
ԴԱՍԱԳԻՐՔ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴՊՐՈՅԱՅ,		
Հատոր Ա. ԹՈՒԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԱՌՕՏ	—	35
Հատոր Բ. ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՅ	—	50
Հատոր Գ. ՍՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ	—	50
Հատոր Դ. ՀԻՆ ԱՀԴԱՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ	—	60
Հատոր Ե. ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԻՋԻՆ ԴԱՐՈՒՅ	—	60
ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՂՋԿԱՆՅ, Գաղղիարէն եւ Հայերէն, Երկրորդ տպագրութիւն	1	—
ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԱՆԿԱՆՅ, Գերապ. Սարգիս Վ. Թէոդորեան	—	50
ԵՂԻՇԷԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՎԱՐԴԱՆԱՆՅ, ըստ Անձեւացեացն օրինակի	—	50
ԶՐՈՒՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ Գաղղիարէն եւ Հայերէն	—	75
— ՆՈՅՆ, հնչմամբ Գաղղիարենին	1	50
ԶՐՈՒՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ Անգղիարէն եւ Հայերէն	1	—
— ՆՈՅՆ, հնչմամբ Անգղիարենին	1	50
ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ, աշխարհաբառ, զուարճալի ու դիւրիմաց ոճով պատմութիւններ, առակներ, խրատներ ու գիտելիքներ	1	50
ԹՈՒԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ Ամբրոսիոս Վ. Գալֆայեան, Երկրորդ տպագրութիւն, սրբագրեալ ի հեղինակէն եւ ճոխացուցեալ	1	25
ԼԱՄԱՐԹԻՆԵԱՅ ԴԱՇՆԱԿԲ	2	50
ԼՍԱՐԱՆ ԿԵՆՑԱՂՕԳՈՒՏ ԴԻՏԵԼԵԱՅ, 16 դաս տպուած. իւրաքանչիւր դասատետրը	—	6
ԿԵՆԴԱՆԱԳԻՐ ՍՐԲԱԶԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄԱՏԹԷՈՍԻ Ա.,	—	50
ԿԵՆԴԱՆԱԳԻՐ ԼԱՄԱՐԹԻՆԻ	—	50
ՄԱՍԵԱՅ ԱՂԱՒՆԻ, 1856—1862. Զորս տարուանը (1856—1859) սակաւագիւտ. իսկ երեք տարուանը, այսինքն 1860, 1861 եւ 1862 հայերէն մասանցը համար, իւրաքանչիւրին	6	—

ՄԱՍԵԱՑ ԱՂԱՒՆԻ

ԱՒԵՏԱՐԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ԱԶԳԱՅԻՆՔ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՔ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

ՁԵՂԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐՆ ՈՒ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Սեր օրերուն մարդկանց մարմնաւոր առողջութեանը սոսկալի թշնամիներէն մէկը ոչն է կըսեն բժիշկները, եթէ ոչ մաղձախտ՝ այսինքն ֆոյերա ըսուած ժանտախտը, որ հաղարաւոր ու բիւրաւոր մահերու պատճառ եղաւ։ Նմանապէս մեր ատենի մարդկանց հոգեւոր առողջութեանը վնասակար ու մահաբեր թշնամի՝ ոչն է կըսեն քարոզիչները, եթէ ոչ աստուածպաշտութեան բարեպաշտութեան պակիլը։ Այսպէս ալ տնտեսագէտները, այսինքն մարդկանց բարեկեցութեանը կամ հանգիստ ապրելու հընարքներուն վրայ խելք յոգնեցընող իմաստունները կվկայեն, որ մարդուս նիւթական հանգստութեանը գլխաւոր թշնամին այսօրուան օրս զեղխութիւն ըսուած պակասութիւնն է (1), այսինքն այն պակասութիւնը՝ որով մարդս բաւական չհամարիր ունեցած չափաւոր ապրուստը, եւ եաեւէ կլինի աւելորդ ծախքերու. դուռը չափէ դուրս մեծ կբանայ, եւ ուղած ատենը չկրնար փակել. պարտք պարտքի վրայ կդիպէ, ու յանկարծակի լինքզինքը աղքատութեան յատակը կըդտնէ։

(1) Գաղղ. luxe, ռուս. роскошь, տմ. *սպրդանար, խրդաք, սեֆանար*։

1 ԱՊՐԻԼԻ 1862.

Զեղխութեան վրայ խօսելու առեն՝ մեր միտքը այն չէ որ փիլիսոփայական խորհրդածութիւններով վէճ բանամք թէ արդեօք զեղխութիւնը աշխարհիս յառաջադիմութեանը օգտակար է թէ վնասակար, արդեօք զեղխութեամբ արուեստները աւելի չեն ծաղկիր, եւ մարդկանց բարեկեցութիւնը չաւելնար։ Մեր միտքը զեղխութեան վնասները միայն ցուցընելն է. օգուտները թող ուրիշները գտնեն ու գովեն։

Զեղխութիւնը կոկսի մարդուս չափաւոր ապրուստին կամ ճշմարիտ պիտոյիցը դադրած տեղէն. բայց բանը այս է որ այն ճիշմարիտ պիտոյից ուր տեղ դադրիլը յայտնի չգիտցուիր։ Չափաւոր ապրուստ ըսելով՝ կըրնայ մէկը կամաց կամաց իջնել՝ կերակուրին կողմանէ մինչեւ հացի ու ջրի, ընակարանին կողմանէ մինչեւ խեղճուկ խրճիթի, հագուստին կողմանէ մինչեւ մորթ ու կաշի հագնելու. կրնայ մէկը Դիոգինեսին պէս մինչեւ մէկ փայտէ թասը կամ գուշն ալ աւելորդ զեղխութեան տեղ դնելով մէկդի ձգելու, որ ափովը ջուր խմէ։ Բայց թէ որ մարդուս ապրուստին վախճանն է առողջութիւն մարմնոյ եւ հոգւոյ, իհարկէ կարելի չլինիր ըսելը թէ ախորժակով ու կուշտ փորով կերակուր ուտելը, շէնքով տան մէջ ընակիլը, վայելչապէս հագուիլը, եւ քանի մը ընտանեկան դիւրութիւններ հանգստութիւններ ունենալը զեղխութիւն է։ — Հապա ո՞րն է մեր զեղխութիւն ըսածը։ Մեք զեղխութիւն ըսելով կուզեմք հասկընալ այն աւելորդ ծախքերը՝ որ կրնեն մարդիկ աւելի ուրիշներուն համար, քան թէ իրենց համար. այսինքն ծախքեր կրնեն որ ուրիշներէն վար չմնան, այլ ամենէն վեր անցնին, ուրիշներէն աւելի հարուստ երեւան, եւ թէ որ մէկ բանի մէջ յիրաւի հարուստ երեւցան՝ ամէն բանի մէջ ալ հարուստ լինին. այնպիսի հագուստներ զարդարանքներ բանեցընեն՝ որ նորելուք (մօտա) լինելէն ուրիշ աղէկութիւն մը չունին, ոչ իրական ազնուութիւն, ոչ դիմացկունութիւն եւ ոչ իսկ հանգստութիւն։

Այս այսպէս լինելով, ինչպէս որ ամէն մարդ ալ կրնայ վկայել, զեղխութեան դըլխաւոր պատճառ կամ աղբիւր կրնամք համարիլ թեթեւամտութիւնն ու ռամկօրէն ցուցամոլութիւն ըսուած գարշելի պակասութիւնը։ Թեթեւամտութիւնը հակառակ լինելով խոհեմութեան՝ չթողուր որ մարդս մտածէ թէ իւր բանած ճամբուն վերջը ուր կհասնէ. իրեն ճշմարիտ օգուտն ու վնասը մտածելու տեղը՝ ուրիշներուն ըրածին կընայի. իբր թէ ինքը ամենեւին խելք չունեցող կապիկ մը լինէր՝ ուրիշներուն ըրածին նիւթապէս կհետեւի. գուցէ ուրիշը ածելիով կզակը կածիլէ, ինքն ալ ածելին կառնու՝ ինքզինքը կմորթէ. գուցէ ուրիշը լողալու համար ծով կմտնէ, ինքն ալ՝ առանց լողալ գիտնալու՝ ինքզինքը ծովը կնետէ. գուցէ ուրիշը բարձր չուանի վրայ քալելու վարժութիւն ըրեր է, ինքն ալ՝ առանց այն վարժութիւնն ունենալու՝ բարձրերէն քալել կուզէ ու խելքը կդառնայ, հին տեսնի Իկարոսին պէս, կամ թէ տաճիկ Նասրէտտինին պէս, ես ալ թռչուններուն նման թռչիմ կըսէ, կընկնի՝ ոտքերը կկոտրէ, եւ սակայն գոնէ «Անվարժ արծիւին թռածն այսքան է» ըսելով մխիթարուելու տեղը՝ կբարկանայ, կնեղանայ, կզայրանայ, ու թռչնոց գէմ ալ թէ որ կրնայ՝ կռիւ պատերազմ կբանայ։ Եւ միթէ այս ճանապարհը չէ՞ որ կբռնեն ժամանակիս մարդիկը գրեթէ ամէն տեղ։

Ինչ հարուստներ կաղքատնան, ինչ տներ կքանդուին, ինչ վաճառականներ կյուսահատին, ինչ արհեստաւորներ հացի կարօտ կըմնան՝ այս թեթեւամտութենէ ու ցուցամոլութենէ առաջ եկած զեղխութեան զոհ լինելով։ Եթէ բերնով ամէն մարդ չըսէ, գործով ամենուն ալ ըսածն այս է՝ թէ «Ես ինչո՞վ պակաս եմ այս ինչ պէյէն, այս ինչ փաշայէն, այս ինչ ամիրայէն, այս ինչ սեղանաւորէն, այս ինչ խաթունէն, այս ինչ ճանչւորէս, այս ինչ գրացիէս . . . ։ Բայց անոր չափ տակ չունիմ՝ եղեր. — բերնէս կկտրեմ՝ անոր պէս կհագուիմ, միայն թէ անկից վար չմնամ։ Նա ունի՝ կվայելէ, ես չունիմ՝ կուզեմ ունեւոր երեւնալ. նա իրենը կվայելէ, ես գուցէ ուրիշէն փոխ կառնում՝, պարաքի տակ կմտնեմ, անկից վար չեմ մնար»։ Հազար ըսէ այսպիսիներուն թէ անմտութիւն եւ ունայնամտութիւն է ըրածնին. — ո՞ւմ կըսես։ «Որդեա՛ք մարդկան, մինչեւ յե՞րբ էք խստասիրտք. ընդէ՞ր սիրէք զնանրութիւն եւ խնդրէք զստութիւն» ըսէ Իրենց՝ Դաւիթ մարգարէին բերնովը. ականջներուն ջրի ձայն կուգայ, ուրիշ Իրենց լսած ու չպահած խրատներուն ու քարոզներուն կարգը կդնեն այդ խօսքդ ալ, ու Իրենց բանած ճանապարհէն ետ չեն կենար, մինչեւ որ կերթան՝ յետին աստիճանի աղքատութեան ու խեղճութեան խորխորատը կընկնին կկորսուին։

Զեղխութեան այս վնասները գուցէ այնքան մեծ չէին երեւնար՝ թէ որ մասնաւորաց միայն վնասէին։ Ցաւալին այն է որ այս պակասութիւնն ալ իրաւցընէ փոխադրական հիւանդութեան նման է, որով ամբողջ ժողովուրդներ ու տէրութիւններ կալքընան ու կկործանին։ Աշխարհիս հին եւ նոր պատմութիւններուն որ նայիմք, ո՞ր ժողովուրդներն են օրէ օր զօրացողներն ու առաջ գնացողները՝ եթէ ոչ անոնք որ չարքաշ, անպաճոյճ ու պարզ կեանք կանցընեն. եւ որո՞նք են ետ մնացողները, նուաճուողները, ոտքի տակ գնացողները, բայց եթէ նոքա որ իրենք զիրենք թուլութեան, չափազանց հանգըստութեան, նիւթական հարստութեան ու տընաւեր զեղխութեան տուեր են։ Ինչո՞վ կործանեցան Ասորեստանեայց, Պարսից, Հնդկաց, Յունաց եւ Հռովմայեցւոց սարսափելի ինքնակալութիւնները, եթէ ոչ զեղխութեամբ ու մեղկութեամբ. եւ ինչո՞վ տիրապետեցին նոցա տեղը բռնող ժողովուրդները՝ եթէ ոչ չարքաշութեամբ ու սակաւապէտ քաջութեամբ։

Թերեւս զուր տեղը չէր քաղաքագէտ մարդու մը ըսածը թէ «Դաղղիացւոց աղգին զօրաւոր հասարակապետութիւն մը ձեւանալուն առենը անցեր է, վասն զի զեղխութիւնը թագաւորեր է մէջերնին»։ Եւ Շաթոպրիան Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգաց հզօր հասարակապետութեան շատ չդիմանալիքը յայտնապէս գուշակած էր՝ անոր մէջ սկսած զեղխութիւնները դիտելով։

Անձնդիւր ու զեղխ կենաց վարժած մարդը անկարելի է որ չարքաշութեան դիմանայ. ապա ուրեմն զինուորութիւնը նորա գործը չէ։ Եւ եթէ ժողովուրդ մը յարմարութիւն չունի զինուորութեան, ո՞չ ապաքէն աշխարհակալութենէ յոյսը կտրելէն ետեւ՝ պէտք է վախնայ որ հարկաւոր առենն ինքզինքն ալ պիտի չկարենայ պաշտպանել քաջ ու չարքաշ աղգի մը դէմ։ Իրաւ է որ բարեկեցիկ ժողովուրդը կարօտ չէ աշխարհակալութիւններ ընելու. բայց մի՞թէ կարօտ չէ՞ ինքզինքը իրեն բարեկեցութեանը նախանձողներուն դէմ պաշտպանելու. — ինչպէս պաշտպանէ երբոր ինքը զեղխութեամբ թուլցած՝ մեղկացած՝ վախկոտ ու խեղճ հիւանդ մը դարձած է։

Բայց զեղխութեան ընդհանուրին տուած վնասները լաւ հասկընալու համար՝ գ արձեալ մասնաւորաց տուածներուն նայելու է. վասն զի տէրութիւն կամ ժողովուրդ ըսածդ ալ մէկ մեծ ազգատոհմ կամ ընտանիք մի է։ Տեսնեմք ուրեմն թէ ինչ տարբերութիւն կըրնայ ունենալ զեղխութեամբ ապրող ընտանիք մը հաւեստ ու չարքաշ ապրողէն։

Զեղխութեամբ ապրող ընտանեաց վրայ տեսնուած առաջին պակասութիւններն են պարծենկոտութիւն, ծուլութիւն, անառակութիւն եւ անկարգ ու տղայական զբօսասիրութիւն։ Տան մեծը մեծախօս, պղտիկը միշտ տժգոհ. անեցւոց մի միայն վախը՝ ուրիշներուն առջեւը ծիծաղելի չլինել։ Խոհեմութիւն ըսածդ՝ իրենց աչքին առջեւը հին ու մաշած բան, համեստութիւնը՝ կոշտութիւն ու կոպտութիւն. առողջութիւնը սովորութեան մատաղ, ու ամենուն խելքը միտքը՝ շատ ստակ դիզել, կամ ինչ եւ իցէ հընարքով ստակ ժողվել՝ աւելի զեղխելու համար։ Տղայոց կրթութիւնը երեսի վրայ մնացած, կամ թէ քանի մը փարվելուն եւ անօգուտ բաներ սովրեցընելու վրայ դրուած։ Մանչը պարապ կկենայ՝ դրամագլուխ չեղածէն, աղջիկը տունը կմնայ՝ օժիտ (ՀԵՒԵՂ) չունեցածէն. եւ (Ստուած պահէ) գուցէ երկուսն ալ կսպասեն որ իրենց հայրը օր մը առաջ մեռնի, եւ իրենք անոր ձգելու քիչ մը ստրկին ալ տակէն մտնեն՝ վրայէն ելնեն։

Անդին մէյմ՝ ալ դարձուր աչքդ չափը գիտցող ու հաւեստ տան մը վրայ. կտեսնես որ սրտի հանդստութիւնն եւ ուրախութիւնը ամենուն երեսին վրայ կփայլի։ Ծառաները կամ քիչ են, կամ մէկ հատ, բայց տէրերուն վրայ կեանքերնին դնող. վասն զի տէրերն ալ անոնց հետ շէնքով շնորհքով կվարուին։ Տնեցւոց անգուլ աշխատանքը անմեղ զբօսանքով մը կանուշնայ ու կբարեխառնի, եւ ծախքերը այնչափ տրամութիւն չեն բերեր տանտիկնոջը՝ որչափ խնայութիւնը ուրախութիւն։ Տան մէջի ամէն անձինքն ալ ոչ միայն աղգական են իրարու, այլ եւ սիրելի բարեկամ, ամէնքն ալ իրարու վրայ մեռնող, ու ներկայէն գուշակելով՝ իրենց ապագայ երջանկութեան յուսովը զուարճացող։ Տղաքը չարքաշ ու պարկեշտ. բարեսիրտ ու բարեպաշտ ծնողաց աչքին առջեւը մեծցող, աւելորդ ծախքերէ զգուշացող, միայն հարկաւոր բաներն ունենալով միշտ գոհ, եւ ինչ եւ իցէ վիճակի ալ դրուելու լինին՝ սիրով մտնելու եւ աշխատելու պատրաստ. ուրիշներուն հարստութեանը զեղխութեանը չնախանձող, այլ անական երջանկութեամբ ամենուն նախանձելի լինելու ջանացող։ — Ինչ տարբե-

*

բութիւն այսպիսի իրենց չափը գիտցող ընտանեաց, եւ զեղխութեան եաեւէ ընկնող ընտանեաց մէջ. եւ որքան շատ են անոնք որ առաջիններուն երանի կուտան այսօրուան օրս, եւ իրենք միւսներուն կարգն են։ Եւ սակայն մեք այս անգամ պէտք է բաւական համարիմք այսպէս քանի մը խօսքով զեղխութեան պատճառներն ու վնասները յիշատակելը։ Կփափաքիմք որ այս ախտին դէմ ալ զօրաւոր դեղ մը գտնուի, ինչպէս որ մաղձախտին դէմ կինտառուի. բայց վախեմք թէ աւելի դիւրին է այս երկրորդին գըտնուիլը քան թէ առաջնոյն. վախեմք թէ անոր մի միայն դեղ լինի այն՝ որ նորա պատիժն է միանգամայն, այսինքն յետին աղքատութիւն եւ ցաւալի թշուառութիւն։

Եւ այս բանիս դլխաւոր պատճառ՝ նորաձեւութիւնն ու նորասիրութիւնն է, այսինքն մօտան. քանի որ աշխարհիս վրայ բռնացեր տիրեր է այս մօտան, զեղխութեան դեղ մը գտնելը անկարելի բան է։ Միայն աղքատութիւնը կրնայ հիմակուան մարդիկը այս մօտայի մոլութենէն ետ կեցընել, ինչպէս որ ըսինք. բայց մեր միտքը այն չէ որ զեղխութիւնը վերցընելով՝ տեղը աղքատութեան խեղճութիւնը տարածեմք։ Ընդ հակառակին, զեղխութեան վերնալուն կիափաքիմք որ հանգիստ ապրուստ ունենայ ամէն մարդ, աղքատութեան վտանգէն հեռու։

Նորաձեւութիւն կամ մօտա ըսածդ ամէն բանի մէջ կրնայ մտնել ու կտեսնեմք որ կըմտնէ, վասն զի մարդուս ձանձրացկոտ, փոփոխամիտ ու նորասէր բնաւորութեանը պըտուղն է։ Փիլիսոփայութիւնն անգամ ունի իրեն մօտաները, բժշկութիւնն անգամ ունի իրեն մօտաները, բայց ասոնք զեղխութեան ուղղակի պատճառ չեն լինիր, այլ միայն անուղղակի. զեղխութիւնը շատցընող ու անաւեր մօտան՝ հագուստի մօտան է, եւ ասոր բըռնակալութեան մայրաքաղաքն է մեր օրերը Գաղղիոյ Փարիզ քաղաքը, ինչպէս որ ամենուն յայտնի է։ Կարելի է արդեօք յուսալ որ այս բռնակալութիւնը վերնայ օր մը անկից, ու անոր տեղը թագաւորէ չափաւորութիւնը, խնայողութիւնն ու խոհեմութիւնը. այն ժամանակը կարելի կլինի նաեւ յուսալ որ զեղխութիւնը պակսի աշխարհիս երեսէն, եւ մարդիկ բարեկեցիկ լինին։

ԿՈՄՍ ՇԼԻՔ,

ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՒՍՏՐԻԱՑԻ.

Աւստրիոյ բանակը իւր քաջ զօրավարներէն մէկը կորսընցուց անցեալ ամսուն վերջը։

Շլիք կոմսը ծնաւ 1789-ին Փրակա քաղաքը, ազնուական ու հին տնէ։ Պատանեկութենէն (1809) զինուորութեան մէջ մտաւ ու պատերազմներու մէջ կրթուեցաւ։ Լայփսիքի (Լիփսիայի) անուանի պատերազմին մէջ (1813) աջակողմեան աչքը կորսնցուց, ու այն օրէն իվեր միշտ աչքին վրայ սեւ աչակապ մը կըկրէր, — ինչպէս որ մեր դրած պատկերին վրայ եւս կտեսնուի։

Վեննայի յեղափոխութենէն ետքը (1848) ձիաւորաց զօրավար անուանեցաւ, եւ աւելի անուն ունեցաւ անով որ 8,000 զօրքով ամենայն ջանք ըրաւ որ Տէմպինսքի եւ Կէօրկէյ Մաճառ զօրավարաց բանակները չկարենան միանալ իրարու հետ, որով եւ վասն Կէօրկէյ իւր մատնութեանը պատճառանք մը դտաւ։ Բափոնայի պատերազմին յաջողութեանն եւս մեծապէս ձեռնտու եղաւ Շլիք. վասն զի եթէ նա հեռու տեղէ յանկարծ պատերազմի դաշտը հասած չլինէր, Մաճառները Վինտիշկրէցին բանակը խորտակած էին։

Սրեւելեան պատերազմին ժամանակը (1854) Շլիք Կալիցիոյ բանակին հրամանատարութիւնն ընդունեցաւ, ու սահմանապահութիւն կընէր։

Իտալիոյ պատերազմին մէջ (1859) Կիուլային տեղը անցաւ Շլիք, ու թէպէտ Սոլֆերինոյի մէջ բաւական քաջութիւն ցուցուց, բայց այս անգամ դիմացի թշնամին Մաճառները չէին, այլ աշխարհիս առաջին պատերազմող համարեալ ազգը, Գաղղիացին։ Ուստի եւ իտալական պատերազմը շատ ձախորդցնաց Աւստրիոյ փառացն համար։

Հաստատամիտ եւ ուժով բնաւորութիւն ունէր Շլիք, եւ Աւստրիոյ ձիաւորաց զօրավարներուն մէջ գրեթէ ամենէն անուանին։

Կոմս Շլիբ, զօրավար Աւստրիացի.

ԱՌԱԿ

—

ԷՇ ԵՒ ՍՈԽԱԿ.

Էշը սոխակ մը տեսաւ,
«Ինծի նայէ՝ քեզ ինչ կըսեմ ես, ըսաւ.
Հպիսի ըսածին նայինք նէ՝ նոքա
Կըսեն որ վարպետ խաղ կանչող մըն ես.
Արդեօք ըղձրդ է թէ ապը չիկայ,
Չի մենք ատ բանին աշնա ենք՝ գիտես.
Սիրաբս շատ կուզէ որ անկաճովըս
Լըսեմ ու դատեմ ես աս լըսածըս.
Մէյմը կանչէիր՝ մենք ալ տեսնէինք,
Ձայնդ ու եղանակըդ հասկընայինք»։
Մեր սոխակը նազ չըրաւ ու չէ չըսաւ,
Վարպետութիւնն ուզեց իշուն ցուցընել.
Ձայնը արձրկեց՝ սուլել ըսկըսաւ,
Հաղար դարձուածքով խաղեր խաղցընել.
Մէյմը ձայնիկը կըբարձրացընէր,
Մէյմը անուշիկ կերպով վար կիջնար,
Բոլոր անտառը կըհընչեցընէր,
Սուր սըրընգի պէս արձագանգ կուտար։
Այն միջոցին կարծես ամէն արարած
Արշալուսոյ երաժըշտին գեղգեղելուն ըղմայլած,
Այն գեղեցիկ դայլայլիկին մըտիկ կընէր լուռ ու մունջ,
Հովիկն իսկոյն դադարեցաւ, թրռչունք կեցան անշըշունչ.
Դառն ու կոլեր խոտին վըրան
Պառակ պառակ հանգչեցան։
Հովուին խելքը գընաց գըլխէն
Մեր սոխակին անուշ ձայնէն.
Միայն դառնայր ատեն ատեն
Հովուհիին վրան կընայէր խընտալէն։
Վերջապէս ձայնը կըտրեց զարմանալի երաժիշտը.
Էշն անդիէն մինչեւ գետին ծըռեց երկայն ականջները,
«Է՛հ, խօսք չունիմ՝ — ըսաւ անոր, — ինչ հարկաւոր է սուտ ըսել.
Առանց ձայնէդ ձանձրանալու՝ միւնիիւն է քեզ անկաջ դընել.
Սակայն ափսոս որ, — ըսաւ պսակողը, —
Դուն չես ճանաչեր ըզմեր խոտոզը.
Հէ՛, դուն պամ պաշխա բան մը կըլլայիր,
Թէ որ անկէց քանի մը դաս առնէիր»։
Այս դատաստանն որ լըսեց մեր եղկելի սոխակը,
Թռաւ գընաց՝ շունչն առաւ երանելեաց աշխարհքը։

Ըզմեզ ալ դուն վերկէ Աստուած
Կոշտ ու տրգէտ դատաւորաց։

ՓՈԻԼՈՎ։

ԹԷՈԴՈՍԻՈՅ ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԸ

Ա.յն հեռագրական գիծն որ մինչեւ ցայժմ կհասնէր միայն Խրիմու Սիմֆերոփոլ քաղաքը, այս օրերս բերուեցաւ նաեւ Թէոդոսիա ու Կերչ. անոր համար արժան կհամարիմք հեռագրական նամակ յուղարկելու եւ ընդունելու վրայ եղած դիտելիքներն ու կանոնները այս տեղ համառօտ կերպով մը դնել։

Ա. Խրիմու հեռագրական գծերը միայն ցո. րեկը կբանին, այսինքն առաւօտեան 8-էն մինչեւ երեկոյեան 8 ժամը, ամէն օր։

Բ. Հեռագրական նամակները կրնան գրրուիլ ռուսերէն, գաղղիարէն կամ գերմաներէն։

Գ. Նամակը թղթին մէկ երեսին վրայ միայն գրուած պիտի լինի յստակ գրերով՝ առանց համառօտագրութեանց եւ սրբագրութեանց։

Դ. Նամակին վերի ծայրը պիտի գրուի անոր յուղարկուած քաղաքին անունը, յետոյ որուն որ կյուղարկուի, յետոյ նամակին իմաստը եւ յուղարկողին ստորագրութիւնը։

Ե. Նամակը կարելի է գրուած տալ հեռագրատունը, կամ հեռագրատան մէջ գրել։

Զ. Մէկ նամակի մը համար տրուելու ստակին չափը կառնուի նախ նամակին մէջի խօսքերուն համրանքէն, եւ երկրորդ՝ յուղարկուելու տեղին հեռաւորութենէն, որ գօտի գօտի կբաժնուի՝ ըստ առաջիկայ ցուցակիդ.

Գօտիք	Գօտեաց երկայնութիւնը վերսթի վրայ	Մէկ նամակի գին			
		Մինչեւ 20 բառ		Ամէն աւելի 10 բառին	
		Ր.	Բ.	Ր.	Բ.
Ա.	Մինչեւ 70 վերսթ.	—	50	—	25
Բ	,, 175 ,,	1	—	—	50
Գ	,, 315 ,,	1	50	—	75
Դ	,, 490 ,,	2	—	1	—
Ե	,, 700 ,,	2	50	1	25
Զ	,, 945 ,,	3	—	1	50
Է	,, 1225 ,,	3	50	1	75
Ը	,, 1540 ,,	4	—	2	—
Թ	,, 1890 ,,	4	50	2	25
Ժ	,, 2275 ,,	5	—	2	50
ԺԱ.	,, 2660 ,,	5	50	2	75

Է. Ամբողջ բառի պէս կհամրուին նաեւ թիւերը, մասնիկները եւ այն ամենայն նախադիրները որ զատ կեցած են։

Ը. Նամակ յուղարկողը կրնայ պատասխանն ալ ուղել՝ աւելցընելով այս խօսքերս. Отвѣтъ въ 00 словъ заплочено, *այսինքն՝ Այսքան բառէն պատասխանը վճարուած է։ — Թէ որ պատասխան գրողը՝ նամակին մէջը նշանակուածէն աւելի բառեր դնէ, անոնց համար ալ զատ պիտի վճարէ։*

Թ. Կրնան ուղուիլ նաեւ նամակին իւր տեղը հասածին լուրը, եկած նամակին վաւերականութիւնը, այս ինչ ժամուն՝ տեղը հասցուիլը, եւ այլն, մասնաւոր կանոններով, որ հեռագրատնէն կրնան իմացուիլ. ինչպէս նաեւ Ռուսաստանէն դուրս յուղարկուելու նամակաց գիներն ու կանոնները։

Ժ. Թէոդոսիայէն դէպի հետագայ քաղաքները՝ 20 բառով նամակի մը գիները սոքա են.

	Ր.	Բ.
Եալթա	1	—
Թայդան	2	—
Խազան	4	—
Խարքով	2	50
Կերչ	—	50
Մարիամփոլ	1	50
Մելիքոփոլ (Խրզել-եան)	1	50
Մոսքուա	3	50
Նիժնի-Նովկորոտ (Մաքարիեվ)	4	—
Նիքոլայեվ	2	—
Նովոշերքասք	2	—
Պալբա	2	50
Պախմուտ	2	—
Պերտեանսք	1	50
Պերտիջեվ	3	—
Ռոսթով	2	—
Սիմֆերոփոլ	1	—
Վարշաւ	4	—
Փեթրպուրկ	4	50
Փոլթաւա	2	—
Քերսոն	1	50
Քիեվ	2	50
Քիշնեւ	2	50
Օտեսսա	2	—

ԺԱ. Հեռագրական նամակ տուողը պէտք է մուրհակ մը ընդունի որ եթէ յանկարծ գանգատ մը ունենայ՝ կարենայ անով պահանջել։

ԺԲ. Կորսուած կամ սխալ տրուած կամ ուշ մնացած նամակներուն ծախքը ետ կարելի 6 ամսուան միջոցին, երբ օրինաւոր մուրհակով պահանջուի։

ԺԴ. Սիալմամբ աւելի առնուած ստակը ետ կդարձուի։

ԺԴ. Հեռագրական նամակ մը տրուելէն ետեւ ալ կրնայ ետ առնուիլ. եւ թէ որ յուղարկուիլը չէ սկսած, ծախքը ետ կդարձուի՝ վրայէն 19 քուփեկ բռնելով։

ԺԵ. Մի եւ նոյն տեղը այլ եւ այլ անձանց յուղարկուած նամակը մէկ նամակի տեղ կը-համրուի, միայն թէ ամէն մէկ օրինակին համար պիտի վճարուի 19 քուփեկ աւելի։

ԺԶ. 20 բառէն աւելին 30 բառ կհամրուի, եւ սովորական ծախքէն աւելի ստակ կպահանջուի ասէն 10 բառէն աւելին համար։

ԺԷ. Երբոր նամակը հեռագրական գիծ ելղած տեղէն դուրս տեղ մը պիտի հասնի, — զոր օրինակ՝ Ռոսթովէն Նախիջեւան, — մէջը պիտի նշանակուի թէ ինչով յուղարկելու է վերջի հեռագրատնէն անդին. թըղթատարով, մասնաւոր ձիաւորով թէ սուրհանդակով (էքսպրէսով)։

ա) Թղթատարով յուղարկուելու նամակին համար կառնուի 25 քուփեկ։

բ) Մասնաւոր ձիաւորով յուղարկուելիքը եթէ 14 վերստէն կամ երկու մղոնէն աւելի հեռու տեղ պիտի չերթայ, պիտի վճարուի անոր համար 75 քուփեկ։

գ) Սուրհանդակով յուղարկուելու նամակին ծախքը նամակատանց կանոնով կորոշուի։

ԱՅԺՄՈՒ ՍՏԸԿԻ ՊԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆԸ

(Շարայարութիւն եւ վերջ.)

Հնդկաստանն ու Չինու երկիրը՝ Եւրոպայի արծաթին համար մէկ մէկ անյատակ անդունդներ են. միայն 1857 տարւոյն մէջ՝ Անգղիայէն ու Մարսիլիայէն 140 միլիոն արծաթ բուպլի անցեր է դէպի այն երկիրները. 1859-ին 110 միլիոն, իսկ առաջուան տարիները 50 կամ 60 միլիոն։ Ասոր ալ պատճառ՝ Հընդկաստանի ու Չինու պատերազմին դադրիլն եղաւ. որով ոչ միայն այն կողմերու առուտուրները շտկուեցան, հապա նաեւ Չինու տէրութիւնը եռքի պատերազմին համար 30 միլիոն արծ. բուպլի տուգանք (ճերիմէ) տալու եղաւ Գաղղիոյ եւ Անգղիոյ։

Դարձեալ, Սպանիոյ տէրութիւնը Մարոքի տէրութենէն տուրք առաւ 25 միլիոն ֆրանք, որ Եւրոպայի մէջ ցրուեցաւ։

Այսու ամենայնիւ Ռուսաստանի մէջ, մանաւանդ արեւելեան եւ հարաւային կողմերը, ոչ միայն ոսկին սակաւագիւտ ու թանկագին է, հապա նաեւ արծաթ ստակը. այնպէս որ փոլիմիէռիալը, — որոյ արժէքը կհամարուի 5 բուպլի եւ 15 քուփեկ—, հազիւ կը-գտնուի 5 ր. 76, եւ մինչեւ 86, կամ 96 քուփեկով, եւս եւ 6 բուպլիով. արծաթ ստակին ալ մէկ բուպլին 10 կամ 15, նաեւ 20 քուփեկ գլուխ ունի։ Ասոր մէկ պատճառն ալ Ռուսիոյ ոսկւոյն ու արծաթին Տաճկաստան, Պարսկաստան, Հնդկաստան ու Չինու երկիրը երթալն է, մանաւանդ այս երկու երեք տարիներս որ յիսուն վաթսուն հազար Նոզայ, Չերքէզ ու Թաթար՝ Տաճկաստան փոխադրուեցան։ Ասոնց մէջ աղքատը շատ էր, բայց հարուստներն ալ բաւական շատուր էին, եւ մինչեւ 20 կամ 30 հազար արծաթի տէրեր ալ կային. մեք գնեմք թէ ամէն մէկը յինական արծաթ բուպլի տարած լինին, դարձեալ դումարը կընէ 3 միլիոն բուպլի, որ այս կողմերուս համար մեծ ստակ է։

Ընդհանրապէս ստրկի կարօտութիւնը աժնութիւն կպատճառէ կըսեն. եւ ճշմարիտ է. բայց այս բանիս համար երկու բան պէտք է. մէկը ժամանակ, եւ միւսը զեղխութենէն՝ այսինքն աւելորդ ծախքերէ ետ կենալ։ Ժամանակ պէտք է անցնի որ բերք հասցընող կամ աշխատող մարդիկը հասկընան թէ իրենց ապրանքն ու աշխատանքը առաջին գնովը առնող չկայ, իջեցընեն անոնց գիները. որով եւ կաժընայ գրեթէ ամէն բան, տան վարձէն (քիրայեն) մինչեւ հողուն գինը, գործաւորայ օրական աշխատանքէն մինչեւ հացին ու մսին գինը, հագուստը, եւ այլն։ — Իսկ զեղխութենէ ու շռայլութենէ ետ կենալը այնչափ հարկաւոր է որ կարելի է ըսել թէ չարքաշ ու սակաւապէտ մարդը աւելի հարուստ ու հանգիստ կրնայ լինել այսպիսի ժամանակ՝ քան թէ զեղխ ու շռայլ հարուստը։

Ամէն մարդ գիտէ թէ այժմու ժամանակս ուրչափ մարդիկ, մանաւանդ կանայք, յետին աստիճանի աղքատութեան ու խեղճութեան

կհանին՝ իրենց աւելորդ զարդարանքներուն ու մամուկի բոյնի նման հագուստներուն պատճառաւ։ Եւ որովհետեւ այն հագուստները քիչ փողով չեն պատրաստուիր,—մանաւանդ որ շատ խաթուններու ծիծաղական սովորութեանը նայելով՝ մէկ անգամ հագնուած հագուստը մէյմըն ալ պիտի չհագնուի,—մինթէ կարելի է այսպիսի աւելորդ ծախքերու ըստակ բաւեցընել։ Անոր համար ալ կտեսնես որ մէկը տարին 50 արծաթ ռուպլիի հագուստով վայելչապէս կանցընէ, եւ միւսին անպատճառ 5000 արծաթի հագուստ ու զարդարանք պէտք է տարին որ կարենայ ըսել թէ ես ալ իմ քաղաքիս առաջին մեծուհիներէն վար չեմ մնար . . .

Այսպիսի տնաւեր սովորութեան վրայ շատ բան կայ ըսելիք, բայց մեք առ այժմ այս միայն ըսեմք սարսափմամբ՝ թէ ստրկի կարօտութիւնը քանի որ աւելնայ, անտարակոյս արծաթասիրութիւնն ալ մարդկանց մէջ քանի կերթայ կշատնայ, Աստուած կմոռցուի, խղճմտանք ըսածդ մէկդի կդրուի, եղբայրսիրութիւնը կհալածուի, անձնասիրութիւնը կտիրէ, միաբանութիւն չմնար. եւ եթէ նիւթական աշխարհս չկործանի ալ շուտով, բարոյականը կքանդուի ու կկործանի. վասն զի ամէն մարդ ալ կապականի կմոլորի կչարանայ, ու չամրչնար միտքը դնելու, Պուալոյին ըսածին պէս, եւ համարձակ ըսելու թէ

Ա՛ն ըստակ ըստակ, առանց ըստրկի ամէն բան դատարկ.
Առաքինութիւնն առանց ըստրկի՝ ան. ու գետին զարկ.
Ըստակ թէ ունիս, պաշտօն՝ փառք՝ պատիւ դիւրաւ կըշահիս.
Ըստրկով մեծ մարդ կրնայ համարուիլ ծըրդեալն իշարիս։

ԾԻԱԾԱՆ

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՆՑԻՑ.

ԻՏԱԼԻՈՅ ՇԱՐԺՄՈՒՆՔՆԵՐԸ.

Տարի ու կէսէն աւելի է որ Իտալացիք չեն դադրիր պահանջելէն որ Հռոմը տրուի՝ իրենց երկրին մայրաքաղաք, եւ այժմ այս նոցա պահանջմունքը հետ զիրտէ սաստկանալու վրայ է։ Անթոնելլի կարդինալը, որ պապին գլխաւոր գործակատարն է ամէն բանի մէջ, մանաւանդ թէ պապին դիտաւորութեանցը անգամ կառավարող ի՛նքը կիմարուի շատ տարիներէ իվեր, իւր պաշտօնական գրուածքներովը կուզէ հաւատացընել օտար տէրութեանց դեսպաններուն թէ Իտալացիք գոհ են պապին աշխարհական իշխանութենէն, եւ պապը միայն Փիէմոնթի թագաւորին հակառակ է։ Եւ սակայն նոյն ժամանակը Իտալիոյ գրեթէ ամէն քաղաքները ոտք ելած են պապին աշխարհական իշխանութեանը դէմ, եւ Վիկտոր-Էմմանուէլը կճանչնան իրենց օրինաւոր թագաւոր։ Նոյն իսկ Հռոմին մէջ ազգային ընկերութիւն մը հաստատուած է որ զժողովուրդը անդադար ոտք հանելու ետեւէ է պապին իշխանութեանը դէմ. եւ պապն ու քովինները այնքան շփոթած են որ սկսեր են պատրաստուիլ ոչնչացընելու այն ամենայն գաղտնի գրուածքներն որ ուրիշի ձեռք ընկածնին չուզուիր, եւ պահուելիք թղթերը սնտուկներով յուղարկելու Ջիվիթա-Վէքքիա, եւ անկից՝ Թրեստի ճամբովը՝ Վեննա։

Այժմ ամենուն աչքը Քափրէ՛րա կղզւոյն վրայ դարձած է, ուսկից կսպասեն Իտալիոյ կատարեալ ազատութեանը՝ Կարիալտիին ձեռքովը։ Այս զարմանալի մարդը Իտալացւոց ընկերութեան մը մօտերս այսպիսի գիր մը գրած կլինի թէ «Ամէն քաղաք, ամէն գեղ, թէ մեծ եւ թէ փոքր, պէտք է զէնք առնուն. այն ատեն բռնաւորները կկործանին։ Քիչ ժամանակէն բոլոր մեր գերի եղբայրները հասարակաց սեղանին չորս բոլորը կշարուին, եւ ազատութեան տօնը կտօնեն»։

Նափոլէոն կայսեր խօսքերէն այնպէս մը կըկարծուի թէ Իտալիոյ այս կարգէ դուրս շարժմունքներէն ինքը շատ չախորժիր. բայց նորա հօրեղբօրորդին Գաղղիոյ ծերակուտին մէջ այնպիսի համարձակ ճառեր խօսեցաւ իշատագովութիւն իտալական ազատութեան որ կարելի չէ ըսելը թէ կայսեր բուն կամացը դէմ ընդդէմ հակառակ լինին։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆԸ

—

Փետրուարի 13-ին Նաւփլիա քաղաքին մէջ,—որ է *Անապոլու* կամ *Նափոլի-տի-Ռոմանիա* ըսուածը, — խռովութիւն մը ելաւ, որոյ պատճառն էր Յունաց մէկ մասին իրենց այժմու կառավարութենէն տժգոհ լինելը: Զօրաց մէկ մասն ալ քաղաքացւոց հետ միանալով՝ խռովութիւնը մեծցաւ ու տարածուեցաւ նաեւ Արգոս եւ Կորնթոս: Աթէնքին մէջ հանդարտութիւն է, բայց այն տեղն ալ շատ մարդիկ բռնուեր՝ բանտ դրուեր են: Տէրութիւնը որոշեր է որ զէնքով նուաճէ այս խռովութիւնը, եւ շատ զօրք յուղարկեր է Նաւփլիացւոց վրայ: — Գաղղիոյ լրագիրները կերեւի թէ չափազանց կմեծցընեն Յունաստանի այս նոր խռովութեան պարագաները, բայց Վիեննայի լրագիրներն ալ չափէ դուրս կպզտիկցընեն. ասով ալ կիմացուի թէ Աւստրիան ամենեւին չախորժիր

Աքէնք.

եւրոպական Տաճկաստանի քրիստոնէից շարժմունքներէն, եւ պատրաստ է նաեւ օգնելու Օսմանցւոց որ ժամ մը առաջ յաղթեն իրենց դէմ ելած քրիստոնէից:

ՄԱՆՐԱԼՈՒՐՔ.

ԳԵՂԵՑԻԿ ՕՐԻՆԱԿ.

Փրակա քաղաքը ջուր կոխելով՝ մեծամեծ վնասներ եղան: Մէկէն հարուստ մարդիկ բարեսիրաշտութեամբ յանձնաժողով կազմեցին ստակ ժողվելու, խեղճ աղքատաց օգնելու: Փրակայի բանտին մէջի բանտարկեալները այս բանս լսելով՝ իրենք եւս վառեցան եղբայրսիրութեամբ, ու ամէն մէկը բերնէն կտրած ու խնայութեամբ ժողված քիչ մը ստակը սիրով նուիրեց յօգուտ աղքատաց. բոլորը մէկտեղ եղաւ 179 ֆիորին: Յանձնաժողովը սիրով ընդունեցաւ այն թշուառ բանտարկելոց սրտառուչ նուէրը, ու շնորհակալութեան փառաւոր նամակ մը գրեց առ նոսա:

ԳԱՂՂԻՈՅ ՌՆԱԿԶՈՅ ԴԱՍԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ.

Գաղղիոյ վերջին աշխարհագրովը հետեւեալ հաշիւն եղեր է.

Գաղղիոյ բոլոր բնակիչն է	37,382,255	հոգի
Այր մարդիկ	18,642,504	—
Կին մարդիկ	18,739,721	—
Զկարգուած երիտասարդք	10,210,756	—
Օրիորդք	9,487,541	—
Արք ամուսնացեալք	7,503,024	—
Կանայք ամուսնացեալք	7,457,115	—
Այրի մարդիկ	728,724	—
Այրի կնիկմարդիկ	1,795,065	—

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՐԵՒՔ

Հաղիւ լուսոյ դողդոջ փայլ
Պատռեց ամպոց սեւ մըռայլ,
Մեր դաշտերուն՝ հաղիւ ձիւն
Դարձոյց իրենց սեւութիւն.
Եւ դուք վակժոյժ խիրթիթ
Գայք մեզ աչքդ լիժըպլիտ.
Առաջին տերեւք,
Բարեւք ձեզ, բարեւք։

Դեռ երկընքին մեր ցըրտիկ
Զեկաւ այցող ծիծառնիկ,
Դեռ սոխակին հեշտալանգ
Զետուն ծործորք արձագանգ,
Եւ դուք փութայք սիրալիր
Խընդից հրեշտակք իյերկիր.
Առաջին տերեւք,
Բարեւք ձեզ, բարեւք։

Կանաչ երանգ ձեր փափկիկ,
Զեւ եւ իրան ձեր մանրիկ,
Ո՛հ, աչքերուն մեր ծարաւ
Ի՜նչպէս անուշ փայլեցաւ.
Տըխուր ոգիք՝ ձեր տեսքին
Զըւարթանան ըսփոփին.
Առաջին տերեւք,
Բարեւք ձեզ, բարեւք։

Եկէք, եկէք մեր հովտաց
Շողալ իծոց մըթազգեաց.
Եկէք ծառոց մեր լդող
Գըլուխ ձըգել կանաչ քող.
Եկէք տըրտում՝ բընութեան
Նոր պաճուճել կերպարան.
Առաջին տերեւք,
Բարեւք ձեզ, բարեւք։

Եկէք, գարնան նորաբոյս
Ծագել վարդից արշալոյս,
Եկէք հրաւէր տալ առ սիք
Խաղալ ընդ ձեր խոպոպիք,
Ծաղկանցն ասէք քաղցրահոտ՝
Գան, ո՛հ, կարօտ եմք կարօտ.
Առաջին տերեւք,
Բարեւք ձեզ, բարեւք։

Եկէք, եկէք ո՛հ տերեւք,
Եկէք յուսոյ յանուշ թեւք
Մեր սիրելեաց տապանին
Ծածկել ըղհող ցըրտագին.
Ո՛հ այն ոսկերց անձկալի
Լերուք պըսակ ցօղալի,
Առաջին տերեւք,
Ո՛վ հրեշտակաց թեւք։

ԵՐԱԻԱՅՐԻՔ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ

ԽԱԼԻՊԵԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻՆ ԱԶԳԻՍ ՀԱՅՈՑ

Ս. ՌՍԱԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆ.

Ուսումնարանաց մէջ տղայոց ջարքաշուԹիւն սովրեցընելը գովելի բան է ԹԷ ոչ. որոնք են ջարքաշուԹեան օգուտները եւ կամ փափկուԹեան վնասները:

ԱռողջուԹիւնը մարդուս կեանքին ամենէն հարկաւոր յատկուԹիւնն է. առանց առողջուԹեան աշխարհիս ո՛ր եւ իցէ բարիքն ալ մարդուս վայելք չեն տար: Այս առողջուԹիւնը միայն ջարքաշուԹեամբ կրնայ մարդս վայելել: Թագաւոր մը որ ինքզինքը զեղխուԹեան տայ, փափկասէր լինի, ունեցած քաջուԹիւնն ալ կկորսնցընէ, Թող ԹԷ հպատակացը քաջուԹեան օրինակ լինի: Փափկասուն մարդոց կեանքը հիւանդուԹիւն է. վասն զի ամէն փոքր պատճառէ կհիւանդանան եւ անկողին կմտնեն: Անկէց վերջը ի՛նչ օգուտ ոսկւոյ եւ արծաԹի բազմուԹիւնը, հարիւրաւոր ծառաներն, ու մեծաշէն պալատները, որոց մէջ իրենց հիւանդ տիրոջը հառաչանքները միայն կլսուին:

Տղայ մը աշխարհք եկած ժամանակը Թերեւս կայտառ եւ զօրաւոր լինի բնուԹեամբ, սակայն եԹէ, ինչպէս խիստ շատ Հայ մարց սովորուԹիւնն է, փափկուԹեան վարժեցընեն զինքը՝ միշտ համեղ, անոյշ, Թուլացուցիչ կերակուրներ տալով ու սաստիկ տաքի միայն սովրեցընելով, հարկաւ այն տղան որ մեծնայ՝ դանդաղ, ծանր ու վատառողջ մարդ մը կդառնայ: Իսկ ԹԷ որ ծնողք ջարքաշուԹեամբ մեծցընեն տղայն, այսինքն տաքի՝ ցուրտի, քաղցի՝ ծարաւի, ամէն փոքր բանի համար արցունք չԹափելու, մուԹ տեղեր անվախ քալելու, եւ այլն, տղան մեծնալէն ետեւ դիմացկուն, առողջ ու քաջասիրտ մարդ մը կլինի:

Ասոր ներհակ շատ մայրեր՝ իրենք կվարժեցընեն տղայն որ վախնայ, զոր օրինակ, եԹէ քնանալու ժամանակը գայ ու տղայն չքնանայ, «Պողոճը կուգայ, շուտ պառկէ» ըսելով՝ կքնացընեն. որ ժամ մը առաջ ազատին ձեռքէն. չեն մտածեր որ անով վախը տղայոց սրտերուն մէջ կտիրէ: Իսկ ջարքաշուԹեան օգուտները գիտցող մայրերը փափուկ ու փառաւոր անկողիններու մէջ չեն քնացըներ իրենց որդիքն որպէս զի վարժին կարծը տեղեր ալ քնանալու. որով եԹէ պատահի եւս տեղ մը որ անկողին չունենան, առանց մէկ պատրաստուԹեան գետինն իրենց անկողին ընեն: Ամառուան հագուստը տաք չեն ըներ որ ձմեռուան ցուրտը շատ չզգան: Աշխատանքի կը-վարժեցընեն զանոնք, որպէս զի ամէն բանի համար տղաքը երբոր մեծնան՝ ծառայ չբռնեն. այն բանին որ իրենք ալ կարող են հասնիլ՝ զուրիշները չաշխատցընեն: Ուտելիքներն ալ այնպէս կընեն որ համեղ ու փափուկ կերակուրներու միայն չվարժին որդիքը, հապա սովորին անհամներն ալ ուտելու եւ չզզուին անոնցմէ:

Այսպէս ջարքաշ կմեծցընէին իրենց որդիքը նաեւ Սպարտացիք, ինչպէս որ անոնց պատմուԹեանը մէջ կընԹեռնումք, մանաւանդ որ Արտեմեայ չաստուածուհւոյն տօնին օրը Սպարտացւոց որդիքը նորա բագնին վերայ փռուած, հրաման կուտային որ զիրենք այնչափ ծեծեն՝ մինչեւ մարմիննին սաստիկ խոցերով սկըրդուէր եւ արիւնը գետի պէս վազէր. իսկ իրենք ծնողացը քաջալերիչ յորդորանքովը անձայն կկենային, մահուան սպասելով արիաբար:

Զեմք ըսեր ԹԷ մեր մայրերն ալ սպարտական ջարքաշուԹեամբ վարժեցընեն իրենց որդիքը, այլ յիշելով Սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչի խօսքը «Եւ չափովն խնամք են դարմանոցն, եւ անչափն տանջանք եւ մահ», չափաւոր ջարքաշուԹիւն սովրեցնեն իրենց Հայ մանկանց:

Այս եւս յայտնի է ԹԷ, այն մարդն որ իսկըզբան հարստուԹեամբ ապրի եւ փափկուԹեան սովորի, գուցէ կուգայ օր մը որ աղքատնայ, այն ժամանակ խիստ դժուար կլինի նորա տրքատուԹեան դիմանալը:

Ամէն մարդ գիտէ ԹԷ Հայ տղոց մէջ շատերը դանդաղ են, ծանր ու հիւանդոտ. արդեօք ի՛նչ է ասոր պատճառը. — Վասն զի մեր մայրերը տղայն այնչափ կփաԹտեն որ միայն տաքուԹեան վարժի, եւ կլինի փափկասէր, բանի չիաւնող, փոքր պատճառներէ դիւրաւ հիւանդցող. ուստի զարմանք չէ որ մեծնալէն ետքն ալ նոյն պակասուԹիւնները մնան վրան, եւ ամէն տեսակ նեղուԹիւն քաշելէ, մինչեւ եկեղեցի ալ երԹալէ կխորշին, եւ առ Աստուած ունեցած պարտքերնին կմոռանան: Այսպէս չէին մեր նախահարքն ու քաջ Հայկազունք, եւ մեք պէտք է այնպէս կրԹուիմք ջարքաշուԹեան մէջ որ իմացուի ԹԷ նոցա սերունդ եւ Թոռունք եմք (*):

ԳԱՌԻԷԼ ԱԼԹՈՒՆՃԵԱՆ, ԹԷՈՂՈՍԻՆԱՑԻ,
Աշ. Ե Դասարանին:

(*) Այս ճառին պակասութիւն համարուեցաւ՝ ուսումնարանաց մէջ սովրելու ջարքաշութեան վրայ չիսօսիլը:

Հրամայեցաք տպագրել. ի Թեոդոսիա, ի 27 Մարտի 1862. *Գաբրիէլ Վ. Այվազեան.*

Ի Տպարանի Խալիպեան Ուսումնարանի ազգիս Հայոց:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՆՑԻՑ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ . . . . . — 25
ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ իվերադարձ երից Վարդապետաց . . . . . — 25
ՆԱԽԱԿՐԹԱՆՔ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, յեօթնեակս քառասուն . . . . . — 60
ՈՒՂԵՐՁ ԱՌ ՍՐԲԱԶԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆ, ոտանաւոր . . . . . — 20
ՊԱՐՏՔ ԵՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔ, Գերապ. Սարգիս Վ. Թէոդորեան . . . . . — 50
ՊՕՂ ԵՒ ՎԻՐԳԻՆԷ, պատկերազարդ, փառաւոր 2 50
— ՆՈՅՆ, Գաղղիարէն եւ Հայերէն 2 50
ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ . . . . . — 25
ՎԱՐՔ ՔՐԻՍՏՈՍԻ, չորս Աւետարանչաց խօսքերովը . . . . . 4 —
— ՆՈՅՆ, Հայերէն եւ Գաղղիարէն 4 50
ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԵՐԻՑ ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՅ, Երկրորդ տպագրութիւն . . . . . — 25
ՏԵԼԵՄԱՔ, Գաղղիարէն եւ Հայերէն . . . . . 1 —
— ՆՈՅՆ, Հայերէն, պատկերազարդ տպագրութիւն . . . . . 4 —
ՏՐՈՁ գաղղիացի փիլիսոփային ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՔ յաղագս ճշմարտութեան Քրիստոնէական հաւատոց . . . . . 1 —
— ՆՈՅՆ փիլիսոփային ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՔ . . . . . — 75
ՔԱՂՈՒԱԾ ՍԱՀՄԱՆԱՅ ԽԱԼԻՊԵԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻՆ . . . . . — 25
ՕՐԱՑՈՅՑ 1862 ամի, հանդերձ ազգային վիճակագրական տեղեկութեամբք . . . . . — 25
ՕՐԷՆՔ ՎԱՅԵԼՈՒՉ ԿԵՆՑԱՂԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ . . . . . — 25

☛ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ. Գրասենեակը ուղղակի յարաբերութիւն ունենալով՝ բացի ազգային գրավաճառներէն՝ նաեւ Գաղղիոյ, Անգղիոյ, Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ գրավաճառաց հետ՝ յանձն կառնու բերել տալ ուրիշ օր եւ իցէ գիրք, շուտ ու ածան գնով:

Վերի ցանկին գրքերը գնել ուզողը կրնայ ՄԱՍՆԱՅ ԱՂԱՒՆԻՈՅՍ իւրաքանչիւր քաղաքի Գործակալներէն խնդրել, եւ կամ ուղղակի գրել

Առ Գործակալութիւն Գրասենեկի Խալիպեան Ուսումնարանին Հայոց

ԻԹԷՈԴՈՍԻԱ.

Въ Книжный Магазинъ Армянскаго Халибовскаго Училища,

ВЪ ѲЕОДОСІИ.

☛ Խնդրուած գրքերուն ճանապարհի ծախքը գնողին վրան է:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.

1. Ձեղխուրեան պատճառներն ու վնասները 73
2. Կոմս Շլիք, զօրավար Աւստրիացի 76
3. Առակ. — Էշ եւ Սոխակ 78
4. Թեոդոսիոյ հեռագրական գիծը 79
5. Այժմու ստրկի պակասութիւնը 80
6. Տեսութիւն արտաքին քաղաքական անցից 81
7. Մանրայուրք 82
8. Առաջին տերեւք. — Բերբուած 83
9. Երախայրիք աշակերտաց Խալիպեան Ուսումնարանին Ազգիս Հայոց 84

ԳՈՐԾԱԿԱԼՔ ՄԱՍԵԱՅ ԱՂԱՒՆԻՈՅ ԵՒ ԾԻԱԾԱՆԻ.

ԱԳՈՒԼԻՍ ՎԵՐԻՆ, Միրզա Յովսէփ Աւագ-Տէր-Պետրոսեան.
— ՍՏՈՐԻՆ, Պ. Պօղոս Աղամալեանց.
ԱԺՏԷՐԽԱՆ, Պ. Յովհաննէս Մկրտչեան Սայեադնովեանց.
ԳԱՆՁԱԿ եւ ՇՈՒՇԻ, Պ. Ներսէս Տէր-Ներսիսեանց.
ԳՐԻԳՈՐՈՒՊՕԼԻՍ, Տ. Կարապետ Քահ. Մերճանեան.
ԵԱՇ ՄՈԼՏԱՒԻՈՅ, Սէրտար Սողոմոն Դրանխոլեանց.
ԵՐԵՒԱՆ, Պ. Գրիգոր Տէր-Անտոնեանց.
ԵՒՊԱՏՈՐԻԱ, Պ. Միքայէլ Մուրատեան.
ՋՄԻՒՌՆԻԱ, Պ. Ղուկաս Պալդազարեան.
ԽԱՐԱՍՈՒ, Պ. Յովակիմ Սելիմեան.
ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ, Պ. Թադէոս Պեկեան (*Խրոյումնը չարշրաչ*).
ՂԶԼԱՐ, Պ. Մովսէս Խսահակեանց.
ՄԵԼԻԹՈՓՈԼ, Պ. Մկրտիչ Գէշգտակեան.
ՄՈՍԿՈՒԱ, Տ. Յարութիւն Աւագ Քահ. Կէօքչէեանց,
ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ, Պ. Յովհան Զուլաուեան.
ՆՈՒԽԻ, Պ. Մկրտիչ Զարգարեանց.
ՍԹԱՒՐՈՓՈԼ, Պ. Գէորգ Կարապետեանց.
ՍԻՄՖԵՐՈՓՈԼ, Տ. Յակոբ Աւագ Քահ. Սուրենեանց.
ՎԱՆ, Պ. Մկրտիչ Տէր Ատոմեանց.
ՏՐԱՊԻԶՈՆ, Պ. Խաչատուր Էլմասեան.
ՏՓԽԻՍ, Պ. Պօղոս Աւալեանց.
ՔԻՇՆԵՒ, Տ. Ստեփան Քահ. Ամասեանց.
ՕՏԵՍՍԱ, Տ. Յովհաննէս Քահ. Թաթսիզեանց.
ՕՐՊԱԶԱՐ, Տ. Յովհաննէս Քահ. Մանտրաճեան.

ԳԻՆԸ ԸՆԿԵՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Տարեկան գին ընկերագրութեան հայերեն մասինն..... ռուպլի արծաթի 6.
Տարեկան գին ռուսերեն մասինն ..... » » 4.
Տարեկան գին հայերեն եւ ռուսերեն մասինն ..... » » 8.